

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA

Masarykova univerzita

Řízení třídy studenty učitelství a provázejícími učiteli: dotazníkové šetření

Kateřina Vlčková

Cíl

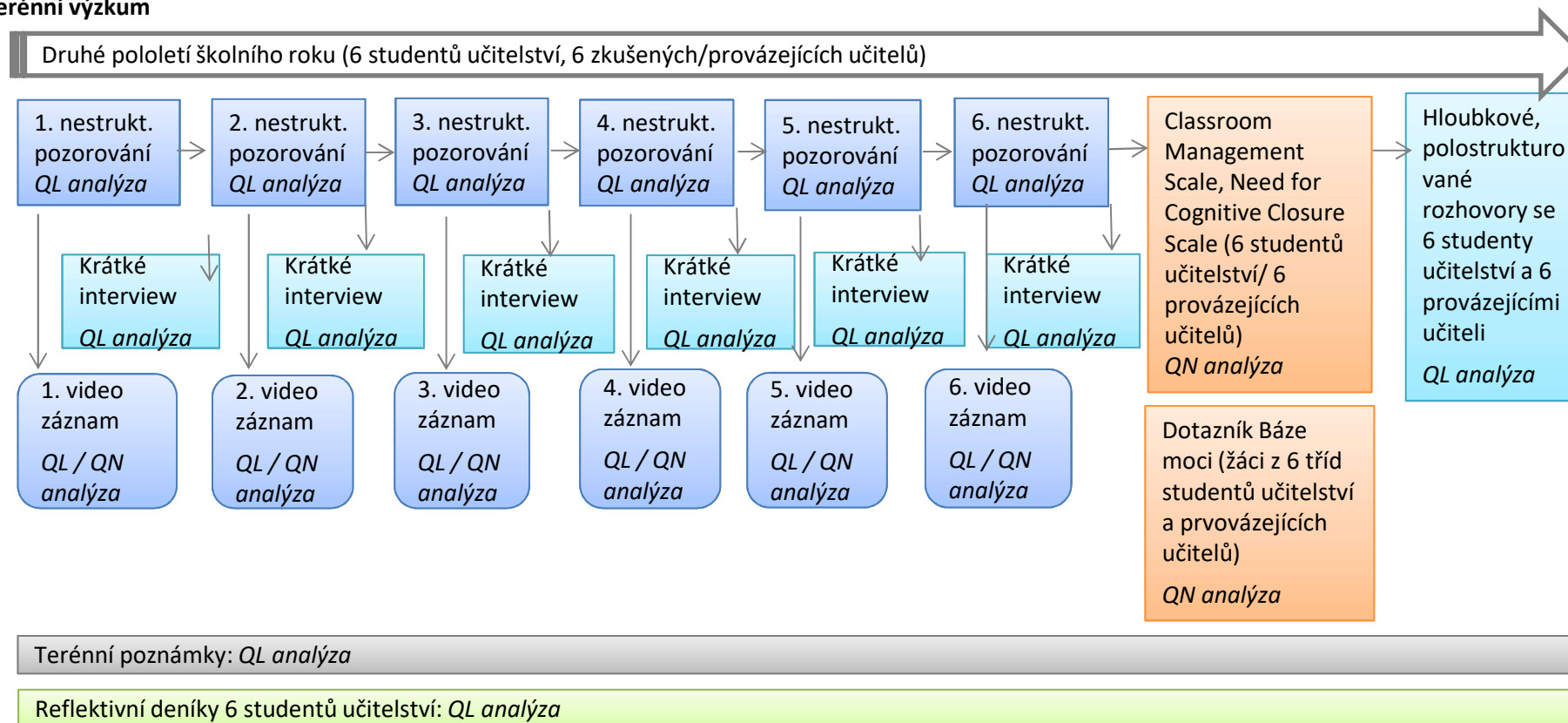
Představit dotazníkové šetření
řízení třídy
u studentů učitelství na praxích na 2. st. ZŠ
a jejich provázejících učitelů.

**PEDAGOGICKÁ
FAKULTA**

Masarykova univerzita

a) Terénní výzkum

b) Kontextové dotazníkové šetření

Classroom Management Scale (231 studentů učitelství a jejich cvičných učitelů): QN analýza

Need for Cognitive Closure Scale (231 studentů učitelství a jejich cvičných učitelů): QN analýza

Historie měření řízení třídy dotazníkem

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA

Masarykova univerzita

- Dříve měřena spíše disciplína než řízení třídy (CM)
 - *Pupil Control Ideology* – PCI (Willower et al., 1967)
 - *Beliefs on Discipline Inventory* – BDI (Glickman & Tamashiro, 1980; Wolfgang & Glickman, 1980, 1986)
- Dimenze řízení třídy byla součástí škál učitelovy zdatnosti v oblasti řízení třídy
 - Např. *Classroom Management/Discipline Efficacy, Ohio State Teacher Efficacy Scale* (De la Torre Cruz & Casanova Arias, 2007; Emmer & Hickman, 1991; Tschannen-Moran & Woolfolk Hoy, 2001)

Měření řízení třídy dotazníkem

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA

Masarykova univerzita

- S cílem měřit řízení třídy vyvinuli Martin a kol. na základě BDI (Wolfgang & Glickman, 1980) *The Inventory of Classroom Management Style* – ICMS (Baldwin & Martin, 1994 in Martin & Sass, 2010).
- Z něho poté *Attitudes and Beliefs on Classroom Control Inventory* – ABCC (Martin, Yin, & Baldwin, 1998; Martin, Yin, & Mayall, 2007).
- Nástroje vykazovaly psychometrické problémy.
- Byl z nich dále vyvinut *Behaviour and Instructional Management Scale* (BIMS, Martin a Sass, 2010).

BIMS (Martin & Sass, 2010)

- Původní škála 24 položek.
- Zkrácená verze 12 (6 BM a 6 IM).
- Šestibodová škála Likertova typu (zjišťující míru souhlasu s tvrzením).

Dvě subškály:

- **Management chování – behavioural management (BM)**, Cronbachovo alfa 0,77.
- **Management výuky – instructional management (IM)**, Cronbachovo alfa 0,77.

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA

Masarykova univerzita

Martin, N. K. & Sass, D. A. (2010). Construct Validation of the Behavior and Instructional Management Scale. *Teaching and Teacher Education*, 26(5), 1124-1135.

Adaptace BIMS na české podmínky

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA

Masarykova univerzita

- CFA
- Management chování – behavioural management (BM)
 - 6 položek, Cronbachovo alfa studenti 0,74; učitelé 0,76.
- Management výuky – instructional management (IM)
 - 6 položek, Cronbachovo alfa studenti 0,63; učitelé 0,72.

Vlčková, K., Ježek, S., Mareš, J., & K. Lojdová (2018). Adaptace Škály řízení třídy. *Studia paedagogica* (v recenzním řízení).

Škála managementu chování (BM)

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA

Masarykova univerzita

Položky zkrácené verze škály BM zjišťují:

- zda učitel intervenuje, když žáci bez vyzvání mluví (BIMS01),
- zda omezuje povídání žáků mezi sebou (BIMS03),
- zda je přísný v dodržování kázně ve vyučování (BIMS13)
- zda navrácí žáky k učení, když se vzdálí požadované aktivitě (BIMS19),
- zda trvá na dodržování pravidel (BIMS17)
- a používá je ke kontrole chování žáků (BIMS23).

Oproti BIMS originálu 2 položky (BIMS15 – redirecting pupils back to task, BIMS21 – enforcing classroom rules to control pupil behaviour) byly na základě CFA nahrazeny položkami z delší verze (BIMS13, BIMS19).

Škála managementu výuky (IM)

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA

Masarykova univerzita

Položky zkrácené škály IM měří:

- zda učitel využívá spolupráce žáků ve výuce (BIMS04),
- skupinovou práci (BIMS10),
- podporuje interakci žáků ve výuce (BIMS24),
- zda využívá žákovské podněty pro tvorbu projektů (BIMS12),
- vedení žáků k hledání řešení problému a kladení otázek (BIMS14)
- podporuje aplikaci poznatků do praxe (BIMS06) .

V české verzi původní položka BIMS18 (adjusting instruction to individual pupil needs) byla nahrazena položkou z dlouhé originální verze BIMS14.

Vzorek

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA

Masarykova univerzita

- Studenti 1. ročníku NMgr. studia učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů na PdF MU
 - Na prvních formálních praxích na 2. st. ZŠ v JS 2016 (dlouhodobá praxe každý pátek).
 - Oslovených 231 studentů – úplný výběr daného ročníku
 - N = 143 (návratnost 62 %)
 - Data sbírána on-line v březnu-červnu 2016.
- Jejich provázející učitelé na praxích.
 - N = 123 (návratnost 53 %).
 - Tištěné dotazníky, přepisované do on-line systému.

Vzorek: studenti učitelství

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA

Masarykova univerzita

- 121 žen (85 %), 22 mužů (15 %)
- Vyučovaný předmět:
 - jazyky (49 %, bez češtiny 40 %),
 - přírodovědné/technické (23 %),
 - humanitní (včetně VV, HV) 28 %.
- 77 % studentů vyučovalo v 6. až 9. ročníku, zbytek na gymnáziích nebo ve sloučených ročnících.
- Ve třídě bylo prům. 19,43 žáků (min. 5, max. 32, Me = 19,5, SD = 6,60).

Vzorek: provázející učitelé

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA

Masarykova univerzita

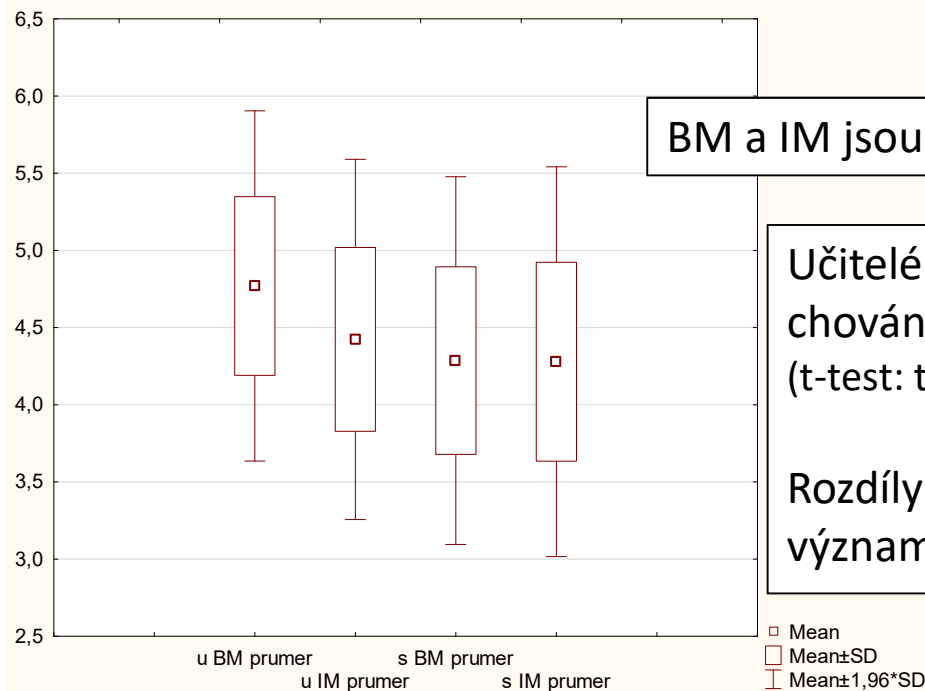
- 101 žen (83 %), 20 mužů (17 %).
- Délka praxe 1 až 39 let, prům. 18 let.
 - Doba mentorování studentů prům. 7 let (min. 0 let, max. 30, Me = 4).
- 92 % učí dle své aprobace.
 - 61 % aprobace na cizí jazyk, 48 % humanitní, 29 % přírodovědné předměty,
 - 11 % speciální pedagogika.
- Většina výpovědí se týká řízení třídy v 6. až 9. roč. ZŠ.
- Prům. velikost třídy 19,52 žáků (min. 6, max = 32).

Management výuky a chování: učitelé a studenti učitelství

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA

Masarykova univerzita

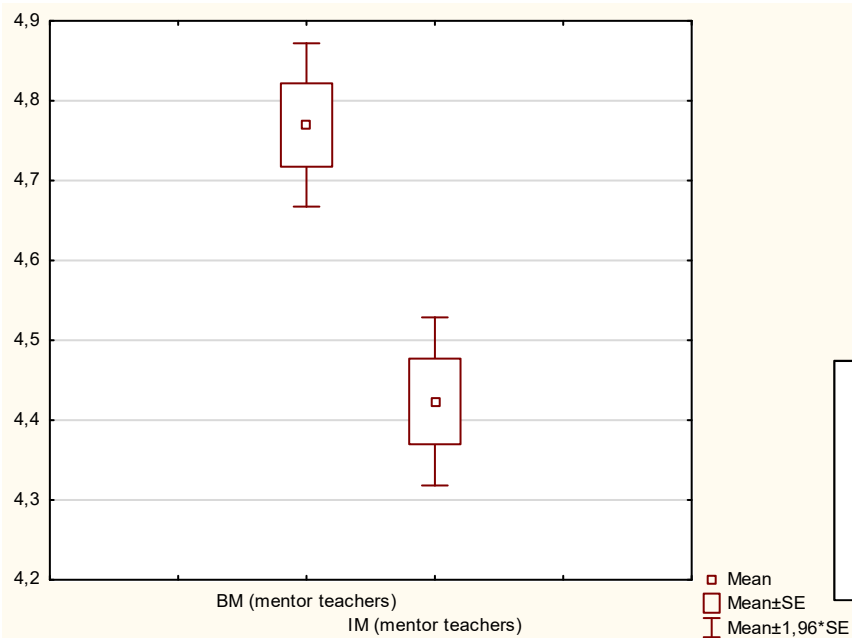
BM a IM jsou používané (nad 4 na 6ti bodové škále).

Učitelé (4,77) reportují vyšší míru managementu chování (BM) než studenti učitelství (4,29).
(t-test: $t = 6,6$, $df = 263$, $p = 0,00$, Cohenovo $d = 0,81$)

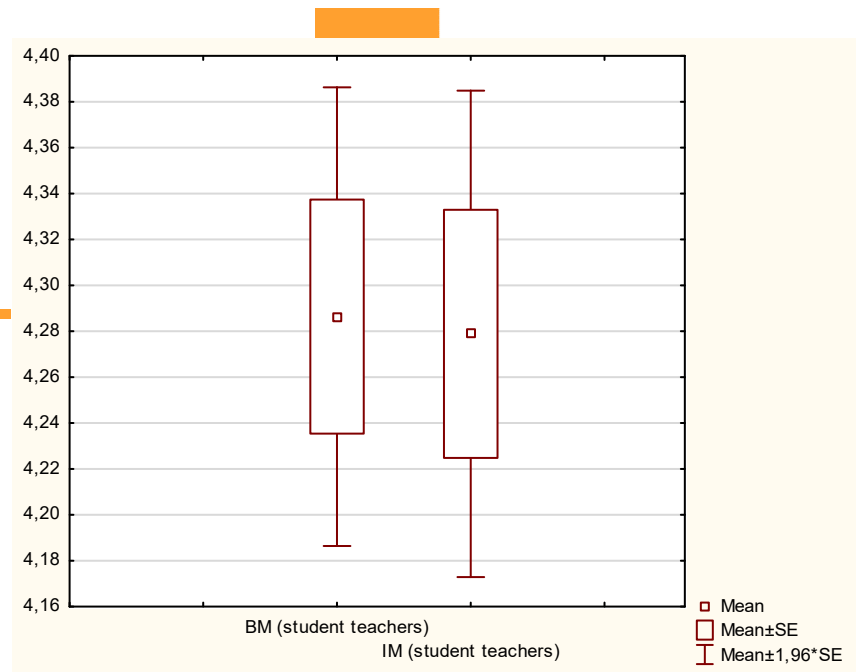
Rozdíly v managementu výuky (IM) nejsou statisticky významné (učitelé 4,42 vs. studenti 4,28).

Management výuky vs. chování

učitelé

studenti

Učitelé uplatňují více BM (4,77) než IM (4,42). (t-test: $t = 4,62$, $df = 244$, $p = 0,00$, Cohenovo $d = 0,59$)

U studentů není rozdíl (BM = 4,29, IM = 4,28).

Korelace studentova řízení třídy s provázejícím učitelem

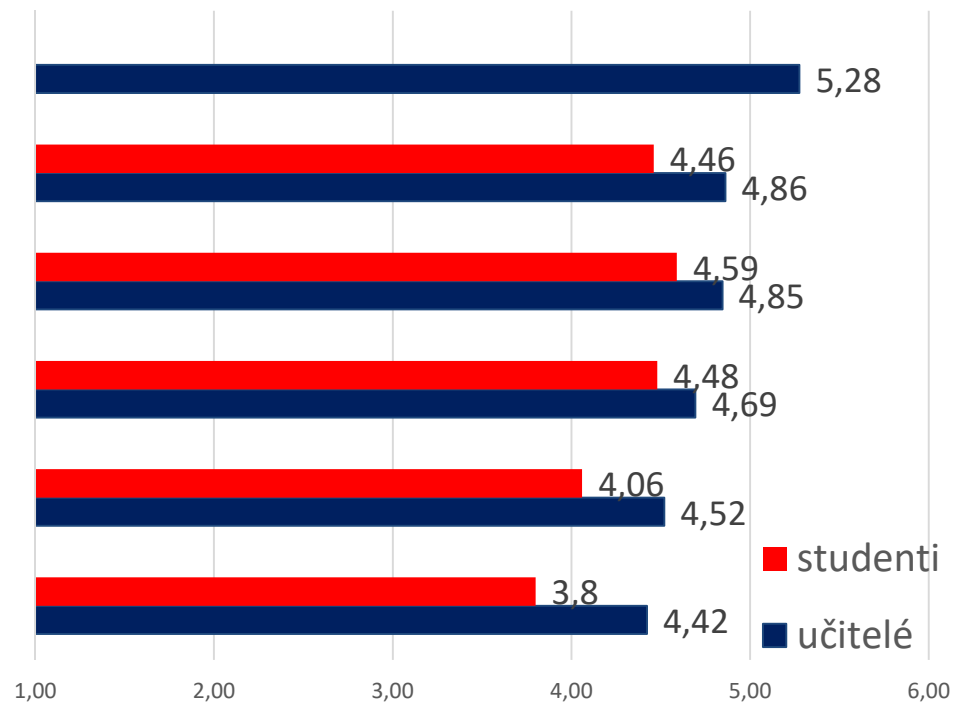
PEDAGOGICKÁ
FAKULTA

Masarykova univerzita

Čím více reportovali provázející učitelé silnější management výuky, tím více reportovali studenti učitelství praktikující u daných učitelů silnější management chování ($r = 0,22$, $p < 0,05$).

Proměnná	Průměr	SD	Učitel BM	Učitel IM	Student BM	Student IM
Učitel BM	4,79	0,57	1,00	0,10	0,12	-0,05
Učitel IM	4,41	0,59	0,10	1,00	0,22	0,17
Student BM	4,32	0,58	0,12	0,22	1,00	0,09
Student IM	4,24	0,66	-0,05	0,17	0,09	1,00

- 1. Téměř vždy zasahuji, když se žáci baví ve výuce v nevhodnou dobu.
- 17. Trvám na tom, aby se žáci ve vyučování vždy řídili pravidly.
- 19. Důsledně kontroluji, jestli se žáci v hodině věnují zadaným úkolům.
- 23. Pokud žák svým chováním vzdoruje, vyžaduji, aby dodržoval stanovená pravidla.
- 13. Jsem přísný/á co se týká dodržování kázně žáků ve vyučování.
- 3. Rozhodně nenechávám žáky, aby si při vyučování povídali.

Management chování

Wilcoxonův párový test

Páry proměnných	Platných N	T	Z	p	Velikost účinku(r)
BIMS03**	78	698,50	4,19	0,00	0,55
BIMS13**	75	696,00	3,85	0,00	0,51
BIMS17**	66	564,00	3,46	0,00	0,49
BIMS19*	67	815,00	2,02	0,04	0,28
BIMS23*	68	804,50	2,25	0,02	0,31

➔ 14. Většinou vedu žáky k tomu, aby hledali řešení problému a kladli otázky.

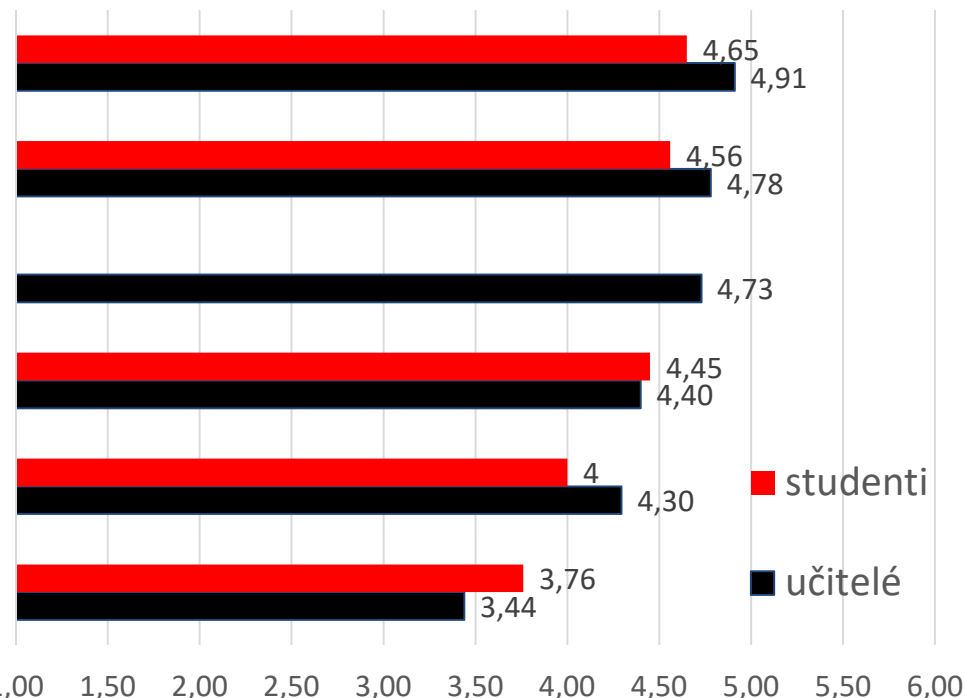
➔ 6. Zapojuji žáky do aktivní diskuse o tom, jak použít získané znalosti v běžném životě.

24. Téměř vždy podporuji ve vyučování interakci mezi studenty.

4. Téměř vždy ve výuce zařazuji aktivity, ve kterých žáci spolupracují.

12. Využívám náměty žáků k vytváření žákovských projektů.

➔ 10. Většinou využívám ve vyučování skupinovou práci.

Management výuky

Wilcoxonův párový test

Páry proměnných	Platných N	T	Z	p	Velikost účinku(r)
BIMS04	73	1181,00	0,93	0,35	0,13
BIMS06*	81	1190,00	2,22	0,03	0,28
BIMS10*	80	1104,50	2,47	0,01	0,32
BIMS12	71	938,50	1,95	0,05	0,27
BIMS14**	72	758,50	3,12	0,00	0,42

Řízení třídy: studenti učitelství vs. učitelé

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA

Masarykova univerzita

- Studentům se prostřednictvím frontální výuky lépe učí než učitelům (BIMS02).
- Reportují, že ve výuce většinou více využívají skupinovou práci (BIMS10), než uváděli jejich provázející učitelé.

Provázající učitelé uváděli statisticky významně více, že:

- žáky **přesazují**, když se baví se sousedem (BIMS07), rozhodně nenechávají žáky si při vyučování povídat (BIMS03),
- jsou přísní, co se týká **dodržování kázně** žáků ve vyučování (BIMS13),
- pokud žák svým chováním vzdoruje, vyžadují, aby dodržoval stanovená pravidla (BIMS23), využívají **dodržování pravidel** třídy pro zajištění kázně žáků (BIMS21), trvají na tom, aby se žáci ve vyučování vždy řídili pravidly (BIMS17),
- důsledně kontrolují, jestli se žáci v hodině věnují zadaným úkolům (BIMS19), **usměrňují** činnost žáků, pokud se nevěnují zadanému úkolu (BIMS15),
- mají vytvořeny běžné **postupy vyučování**, kterých se drží (BIMS08),
- většinou **přizpůsobují výuku individuálním potřebám** žáků (BIMS18),
- využívají **podnětů žáků** k vytvoření pravidel třídy (BIMS09),
- **zapojují žáky** do aktivní diskuse o tom, jak použít získané znalosti v **běžném životě** (BIMS06),
- většinou vedou žáky k tomu, aby **hledali řešení problému** a kladli otázky (BIMS14),
- **řídí přechod** žáků mezi vzdělávacími aktivitami (BIMS16),
- skoro pokaždé **důsledně instruují** žáky při zadávání úkolu (BIMS20).

Rozdíly mezi studenty a učiteli nejsou v:

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA

Masarykova univerzita

Učitelé i studenti shodně

- spíše odměňují žáky za dobré chování při výuce
 - (BIMS05: $x_u = 3,57$, $x_s = 3,63$),
- často zařazují aktivity, kde žáci spolupracují
 - (BIMS04: $x_u = 4,40$, $x_s = 4,45$),
- někdy využívají námětů žáků k vytvoření žákovských projektů
 - (BIMS12: $x_u = 4,30$, $x_s = 4,00$),
- někdy se raději neodchylují od svého plánu vyučovací hodiny
 - (BIMS22: $x_u = 3,74$, $x_s = 3,73$),
- tak půl napůl dovolují žákům vstávat bez dovolení
 - (BIMS11: $x_u = 2,63$, $x_s = 2,95$).

Jedná se pouze
o 23 % položek
dotazníku, tj. 5.

Management výuky a chování: vztahy s vybranými proměnnými

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA

Masarykova univerzita

- Pohlaví.
- Délka praxe.
- Aprobace.
- Počet žáků ve třídě.

Management výuky a chování: dle pohlaví

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA

Masarykova univerzita

Nejsou statisticky významné rozdíly dle pohlaví v BM, IM u učitelů, ani u studentů.

Proměnná	Průměr (muž)	Průměr (žena)	t	df	p	Platných N (muž)	Platných N (žena)	SD (muž)	SD (žena)	F-ratio	p	Cohenov o d (velikost účinku)
Učitel BM	4,89	4,75	1,00	119	0,32	20	101	0,60	0,58	1,08	0,77	0,24
Učitel IM	4,36	4,44	-0,54	119	0,59	20	101	0,58	0,60	1,08	0,89	0,14
Student BM	4,23	4,30	-0,44	140	0,66	23	119	0,78	0,57	1,88	0,03	0,10
Student IM	4,16	4,30	-0,99	140	0,32	23	119	0,59	0,65	1,22	0,60	0,23

Management výuky a chování: dle délky praxe

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA

Masarykova univerzita

- Čím delší má učitel **praxi** ($R = 0,25$; $p < 0,05$), tím více uplatňuje BM.
- Čím déle pracuje učitel jako **provázející učitel**, tím více uplatňuje BM ($R = 0,23$) a IM ($R = 0,25$).
- Délka praxe koreluje s délkou mentorování ($R = 0,67$, $p < 0,05$).

Management výuky a chování: dle aprobace

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA

Masarykova univerzita

- Učitelé, kteří učí dle aprobace, reportují silnější BM než učitelé, kteří neučí podle aprobace (t-test).
- Nejsou statisticky a věcně významné rozdíly dle aprobací
 - první stupeň, speciální pedagogika, TV, humanitní předměty, přírodovědné a Ma, ČJ, cizí jazyky.
 - Vyjma TV: učitelé TV reportují vyšší BM než učitelé, kteří TV nemají v aprobaci.

Management výuky a chování: dle počtu žáků ve třídě

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA

Masarykova univerzita

- Čím méně je žáků ve třídě učitele, tím více reportuje používání managementu výuky ($R = - 0,18, p < 0,05$).
- U studentů učitelství se tento vztah neobjevuje.

Diskuse: metodologie

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA

Masarykova univerzita

BIMS se ukazuje jako perspektivní nástroj, který může přinést informace o reportovaném řízení třídy.

- Vyžaduje však další vývoj:
 - Škála managementu chování (BM) je využitelná v české verzi bez výhrad.
 - Škála managementu výuky (IM) je postavena na konstruktivistickém paradigmatu; má problematické psychometrické parametry.
 - Dále redukce o položku na spolupráci.

Diskuse

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA

Masarykova univerzita

- Zkušení učitelé chování více řídí než studenti.
 - Řízení chování je učiteli silněji používané než řízení výuky (u studentů není rozdíl mezi BM a IM).
 - Studenti učitelství jsou ve specifické pozici návštěvníků, děti tolik neznají, nemají také pravomoci jako učitel.
- V řízení výuky mohou studenti více experimentovat (skupinová práce) než učitelé, kteří jsou svázáni kurikulem.
 - Nicméně se jim lépe učí frontálně než učitelům, protože mají z hlediska BM učitele ve řídě jako oporu.

Řízení výuky studenty učitelství a provázejícími učiteli: dotazníkové šetření

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA

Masarykova univerzita

Kateřina Vlčková
vlckova@ped.muni.cz

Na výzkumném projektu spolupracují:

Kateřina Lojdová, Lucie Škarková z Katedry pedagogiky PdF MU,
Jan Mareš, Josef Lukas, Tomáš Kohoutek z Katedry pedagogiky PdF MU,
Stanislav Ježek z Katedry psychologie FSS MU.

Příspěvek byl podpořen projektem GA ČR Strategie řízení třídy u studentů učitelství a zkušených učitelů (jejich “cvičných učitelů”) na druhém stupni základní školy (GA16-02177S).